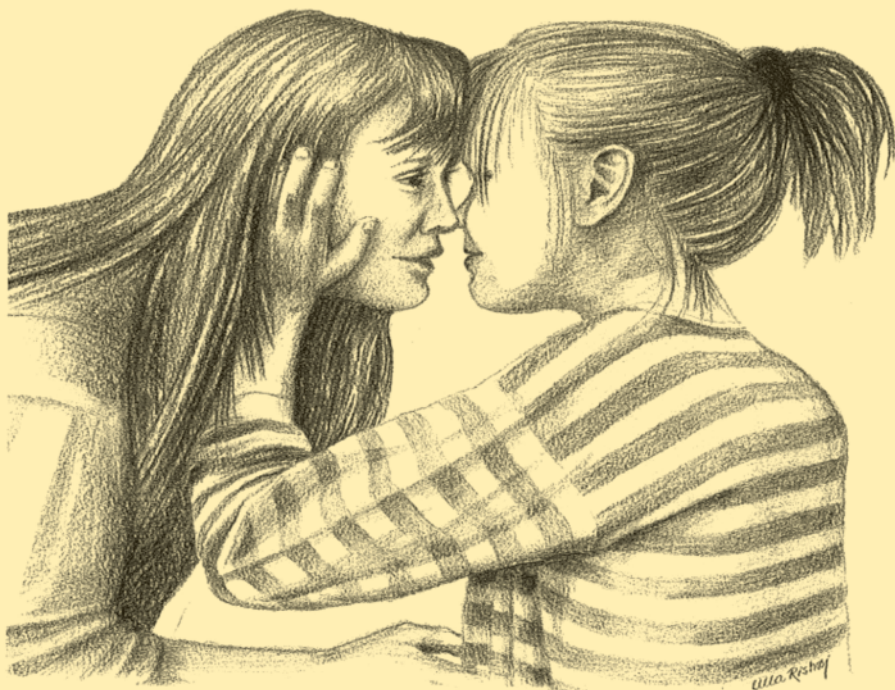

VELFÆRDSSTATEN?

KOMMUNISTISK PARTI I DANMARK

KAN "VELFÆRDSSTATEN" REDDES?

Opløsningen af den såkaldt Nordiske velfærdsmodel var et tema på Nordisk Sommerlejr 2012. Edeltraut Felfe, tysk professor i statskundskab med speciale i Nordeuropa, havde oplægget til diskussionerne.

AF PROF. EDELTRAUT FELFE

Spørgsmålene er: Kan velfærdssamfundets sammenbrud forhindres gennem en reformering af kapitalismen? Og kan kapitalismen reformeres så meget, at velfærdsstaten kan reddes?

Lad mig først definere hvad jeg i forbindelse med temaet forstår ved "velfærdsstat". Velfærdsstaten findes jo også i en borgerlig og sågar en neoliberal minivariant. Så taler man om ombygning, forandring, reformering for at bevare "velfærdsstaten". Det begreb er jo i jeres lande så populært og rodfæstet, at selv dets modstandere udnytter det til deres egne politiske formål.

Modellens kendetegn

Jeg tager udgangspunkt i velfærdsstaten, som den mere eller mindre eksisterede hos jer til op i 1970'erne og 80'erne, dvs. med følgende kendetegn:

- skattefinansieret social sikkerhed ved alle indkomstbortfald i livet, først og fremmest gennem den offentlige sektor,

- i vidt omfang lige uddannelsesmuligheder for alle, uanset indkomst eller formue,
- offentligt sundhedsvæsen med omtrent lige vilkår for alle,
- socialt boligbyggeri, socialt acceptable huslejer,
- grundlæggende eksistensbehov som energi, kommunal infrastruktur og transport- og trafiknetværk blev stillet til rådighed hovedsagelig uden skelen til profit,
- den kapitalistiske produktionsmåde blev aldrig anfægtet, og velfærdsstaten hørte op ved fabriksportene.

I. Modellens forudsætninger

Hvorfor kunne denne velfærdsstat opstå i midten af 1930'erne og være relativt vellykket helt op i 1950'erne og 60'erne? Her vil jeg pege på et par omstændigheder, som jeg har dokumenteret med egen forskning: For det første:

Det er bevisligt, at Oktoberrevolutionen, den tyske november revolution (i 1918), sejren over den tyske fascisme, som blev vundet først og fremmest ved Sovjetunionens indsats, og udviklingen af det socialistiske verdenssystem har spillet en afgørende rolle. Der fandtes et alternativ til kapitalismen. Først og fremmest har de socialpolitiske fordele i vores del af verden været med til at indbygge socialstaten i kapitalismen. I Forbundsrepublikken Tyskland har DDR så at sige altid siddet med ved forhandlingsbordet til gavn for de vesttyske arbejdere. En repræsentant for det svenske storbourgeoisi mente i 1992: "Med kommunismens bortfald er selve forudsætningen for den nordiske model forsvundet."

Organiseret arbejderklasse

Af andre gunstige forudsætninger især i jeres lande vil jeg pege på arbejderklassens overordentlig høje organisationsgrad. I Sverige har 85% været fagligt organiseret, flere end noget andet sted.

Hertil kom de socialdemokratiske partiers stærke stilling i landenes politiske system. En socialstatskapitalisme var eksistensgrundlaget for de socialdemokratiske partier, for deres magt, for deres ideologi og for deres ledelser. Derfor har de påvirket, manipuleret og ledet arbejderbevægelsen, først og fremmest fagforbundene, ud fra denne tankegang.

Samtidig er det vigtigt at huske, at der hele tiden også har været hårde klassesammenstød, vilde strejker og et pres nede fra basis på fagforeningerne og Socialdemokratiet. I forhandlinger og i resultaterne af kompromiser mellem kapitalorganisationerne og fagforbundenes ledelser er klassekampen kommet til udtryk. Her må man ikke glemme kommunisternes kampvirksomhed på arbejdspladser, i fagforeninger og folkevalgte forsamlinger.

Kapitalens behov

Hertil kommer endnu en vigtig ting: specielt Sverige, men også de øvrige skandinaviske lande, havde særlig gunstige naturlige og verdensøkonomiske betingelser for deres industrielle udvikling. Svensk bank- og industrikapital deltog allerede tidligt i den lukrative udbytning af den tredje verden. Lenin talte om de små privilegerede nationer inden for imperialismens rammer. Under første og anden verdenskrig høstede kapitalen enorme ekstraprofitter. Det blev det økonomiske fundament for velfærdsstaten.

Især efter anden verdenskrig blev det tydeligt, at dele af velfærdsstatspolitikken også i høj grad tjente den effektive udnyttelse af kapitalen. Derfor indgik storkapitalen dette samfundskompromis. Produktivkræfternes udvikling, samlebånds- og masseproduktion og ny teknologi stillede nye krav til arbejdskraftens reproduktion, uddannelse og sundhed, og disse krav opfyldte velfærdsstaten. Meget af dette var også i de arbejdende kvinders og mænds interesse. Og masseforbruget af materielle goder, hvori også arbejder-

klassen deltog, blev i denne periode af den kapitalistiske udvikling nødvendig og profitabel for kapitalen.

Konklusion 1:

Velfærdsstaten var under visse forudsætninger, i en vis periode og i nogle lande kapitalismens givne eksistensform. Men den var ikke selve kapitalismen. Den var et spørgsmål om magt, om styrkeforholdet mellem klasserne, nationalt såvel som internationalt. Bourgeoisiets angst for indflydelse fra revolutionære idéer og omvæltninger spillede en rolle. Om kapitalen var parat til eller kunne tvinges til et klassekompromis, afhang af konkrete historiske betingelser for udnyttelse og forøgelse af kapitalen.

II. Forudsætningerne i dag

Hvordan står det så til med dette grundlag og de gunstige vilkår for velfærdsstaten i dag? Vil den kunne reddes eller fornyes også under de nuværende vilkår inden for rammerne af vore dages kapitalisme? Så må vi se på to forudsætninger:

- 1) de nødvendige økonomiske grundlag, og
- 2) kapitalens interesse og styrkeforholdet mellem klasserne nationalt og internationalt.

Her vil jeg først tage nogle almene forhold op, som gælder for alle vores lande. Men konkret må vi derefter differentieret vurdere kampvilkårene i hvert enkelt land, så vi ikke taler hen over hovedet på folk.

De økonomiske forudsætninger

Det er min opfattelse, at der er tilstrækkelig rigdom til rådighed i vores lande. Hvad angår videnskabens, teknikkens og teknologiens

stade og niveauet for arbejdsproduktivet og værdiskabelse, ville velfærdsstaten kunne bevares hhv. genoprettes.

Det gælder også, selv om vi tager hensyn til, at den hidtidige økonomiske vækst ikke kan fortsætte, hvis vi vil bevare miljøet. Det holder også stik, selv hvis vi kunne gennemføre en mere retfærdig økonomisk verdensorden over for landene i Syd.

Det vil sige, at også hvis vores velfærdsstater afstod fra at udplyndre naturrigdommene, jorden og den menneskelige arbejdskraft i den tredje verden, ville der stadig være økonomiske og finansielle forudsætninger for at have en socialstat.

Tal og kendsgerninger

I alle vores lande er arbejdsproduktiviteten steget meget hurtigere end lønningerne. Derfor er profitkvoten i EU siden 1975 steget fra 24% til 35%. I f.eks. Tyskland har aktionærene i de syv største virksomheder fået mellem 83% og 25% mere i dividende end året før. Chefen for Volkswagen-koncernen har en årsindkomst på 16,6 mio. euro.

Hvis arbejdernes lønandel af Sveriges bruttonationalprodukt var lige så høj i dag som i 1977, ville den svenske stat alene i skat have fået godt 320 mia. kroner mere ind, end den faktisk har fået – til en velfærdsstat. Hvor der i Sverige i 1996-97 var tale om 50 milliarder (i svenske kroner), var der i 2007 ca. 140, og deres formuer udgjorde ca. halvdelen af landets bruttosocialprodukt – eller lidt mindre end de samlede offentlige udgifter i 2007.

Hvordan er det så med denne private ophobede rigdom? 87% af verdens aktive finanskapital er spekulationskapital og deltager ikke i værdiskabelsen. Eftersom forholdene rundt om i Europa ligner hinanden, er 25 millioner mennesker i EU arbejdsløse – flere end

nogensinde siden 1930'erne. Hvis blot en del af spekulationspenge blev investeret i den reale økonomi og arbejdsløsheden dermed blev nedbragt, ville velfærdsstaten have et godt grundlag.

Omfordeling

Og hvad med den faktiske omfordeling via statslig politik? Alene mellem 2008 og 2010 har de 27 EU-lande givet mere end 1.600 mia. amerikanske dollar ud til den såkaldte bankredning. Det var 13% af landenes samlede økonomiske resultat. Forbundsrepublikken Tyskland har i løbet af nogle få uger overført 480 mia. euro til bankerne, hvilket er halvanden gang så meget som Forbundsrepublikkens nationalbudget. Hvor meget kunne de penge ikke udrette i en socialstat!

Endnu et par ord om al den tale om statsgæld og spare tvang. I Europa findes der, ifølge World Wealth Report 2011, 10,2 millioner millionærer og multimillionærer, som råder over en pengeformue på over 10,2 billioner dollar. Hvis blot en del af denne formue blev brugt til at nedbringe staternes gæld, ville regeringerne ikke behøve at spare på velfærdsstaten. For slet ikke at tale om de voksende rustnings-, militær- og krigsudgifter.

Facit: Penge nok

Det handler altså om fordelingen af eksisterende rigdom fra neden og opad, fra private til offentlige kasser.

Kravet om en velfærdsstat i vores lande i dag hviler på et reelt finansielt grundlag. Også dette argument bør tages i brug, når vi fortsat vil forlange, at velfærdsstatens resultater skal komme befolkningens flertallet til gode. De herskendes påstande om, at penge ikke er der, og at staten må spare, er en løgn i kapitalens, bankernes og deres politiske repræsentanters interesse. Selv på

kapitalistiske vilkår ville der altså findes et alternativ til ødelæggelsen af socialstaten.

Nye forudsætninger

Men, kan omfordelingen af rigdom tvinges frem? Hvordan forholder det sig med styrkeforholdet mellem klasserne, nationalt og internationalt? Er de toneangivende kapitalkredse interesserede i det tidligere kompromis?

Lad os sammenligne med det, vi tidligere erindrede os om velfærdsstatens blomstringstid.

Her behøver vi ikke detaljeret at opregne beviser; i hele Europa oplever vi grundlæggende forandringer, der også i vores rige lande trækker tæppet væk under bestræbelserne på at bevare eller genoprette velfærdsstaten.

Realsocialismen som alternativ er forsvundet. På internationalt plan bestemmer nogle få indbyrdes sammenflettede finansspekulanter og deres agenturer i stigende grad den politik, som borgerlige og socialdemokratiske partier og regeringer fører. I vidt omfang fratages parlamenterne magt. Dermed svinder de enkelte landes muligheder for gennem valg at sikre en velfærdspolitik, hvis den ikke samtidig gavner de herskende.

Nye dimensioner

Mellem verdens mægtigste foregår der en kamp om nyopdelingen af naturrigdomme, eksportmarkeder og billig arbejdskraft. I den kamp deltager også kapitalgrupperinger og regeringer i de mindre lande. Denne konkurrence kamp i nye dimensioner vil føre til en fortsat begrænsning af velfærdsstaten i vores rige lande.

Offentlig statslig og kommunal ejendom, hvor magt til flertallet kunne vokse frem, bliver systematisk privatiseret eller tilpasset og underkastet markedsmekanismer. Der skæres ned på velfærdsstatens muligheder for regulering, og nedskæringerne sikres økonomisk og juridisk.

EU's rolle

Den vigtigste rolle spiller her Den Europæiske Union, som mere og mere udvikler sig fra et statsforbund af selvstændige nationalstater til en forbundsstat. I EU spiller de stærkeste finans- og kapitalkræfter, specielt den tyske imperialisme, en væsentlig rolle. Det netop nu vigtigste instrument er den såkaldte gældsbremse, hvormed nationalstaternes udgifter til sociale formål og aktiv arbejdsmarkeds politik i henhold til EU-traktaten beskæres og afvikles.

Der sker en gigantisk omfordeling af rigdom til private banker, fonde og forsikringsselskaber, hvis magt over nationalstaten fortsat vokser. Når den såkaldte finanspagt bliver vedtaget, som vores stater vil underkaste sig eller – som Sverige og Danmark – frivilligt tilslutte sig, er der ingen vej tilbage til en national enegang.

Velfærdsstatens instrumenter bliver mindre og mindre anvendelige i de enkelte lande. Oven i købet forpligter EU sine medlemslande til enorme rustningsudgifter, som en velfærdsstat ikke har. Med EU's støtte skæres der ned på arbejderrettigheder i nationalstaterne.

De øgede indskrænkninger af borgernes grundlæggende rettigheder og de autoritære styringsmekanismer, der på EU-plan forlanges og arbejdes for, vil vanskeliggøre modstand mod afviklingen af velfærdsstaten.

Del og hersk

Også for de nordeuropæiske lande gælder det, at de herskende klasser på grund af de ændrede produktionsvilkår, de revolutionerende informationsteknologier og automatiseringen ikke længere er interesserede i et klassekompromis med et flertal af de udbyttede. De splitter de udbyttede og indgår kun nye kompromiser med en del af de højtuddannede, og det på ringere vilkår.

Kapitalen søger desuden derhen i verden, hvor arbejdskraften kan udbyttes endnu mere brutalt.

Med favoriseringen af den "mere anvendelige" arbejdskraft på det såkaldte arbejdsmarked undergraves hos dele af mellemlaget skridt for skridt viljen til at garantere en solidarisk og lige sikkerhed for alle på basis af høje skatter.

De, som tjener mest, ønsker i stigende omfang private forsikringer og tilsvarende højere sociale ydelser. Selv i de skandinaviske lande bliver flertalsstemningen for den skattefinansierede solidariske velfærdsstat på den måde opblødt eller ligefrem vendt. Det hjælper borgerlige partier og driver endda socialdemokratiske, ja til og med venstresocialistiske kræfter til at tilpasse sig den neoliberale opløsning af velfærdsstaten.

Ideologisk herredømme

De neoliberale kræfters åndelige, kulturelle og social-psykologiske herredømme over hele samfundet er i de senere år blevet så stærkt udbygget, at alternative kræfter har overordentlig svært ved blot at blive hørt. Racisme, fordummelse, desinformation og løgne, bagtalelse og splittelse af modstand, skærpet antikommunisme og socialt tilpasningspres er de herskendes våben, og de holder dem fast i hænderne. En af Marx' indsigter bekræftes i en ny dimension: den herskende classes idéer er de idéer, som hersker i samfundet.

Vi burde stille os selv spørgsmålet: hvorfor kan vi her i det kapitalistiske systems krise ikke øge vores indflydelse i arbejderbevægelsen, hos folkemasserne? Revolutionære forandringer må begynde i folks hoveder.

De mest indflydelsesrige kræfter i de socialdemokratiske partier og fagforbundsledelser har med kun ringe modstand i Skandinavien og Tyskland tilegnet sig neolibérale tanke- og kompromisvarianter. Folkesocialisterne i Danmark og Venstresocialisterne i Norge tilpasser sig som regeringspartnere mere og mere. Vänsterpartiet i Sverige magter ikke lige nu at gå nogen anden vej. De kampvillige kræfter er splittede og uden masseindflydelse.

Første svar på vores spørgsmål

Som betingelserne er i dag, kan velfærdsstaten efter min mening ikke genoprettes eller fornyes. En reform af den er ikke mulig under den nuværende kapitalisme. Alle opråb og forsøg på det har hidtil været resultatløse. Socialdemokratiske og endda socialistiske kræfters paroler om "regulering i stedet for revolution" forliser på de reelle magtforhold.

Den engelske marxistiske historiker Eric Hobsbawm har sagt, at menneskeheden en dag vil angre, at den jog socialismen ad helvede til. Sikkert er det, at det socialistiske samfundssystems undergang i Europa både direkte og indirekte er hovedårsagen til, at styrkeforholdet i dag er grundlæggende forandret til skade for velfærdsstaten.

Men det er ikke folkene, der har jaget den tidlige socialisme ad helvede til; det er os, der forsøgte en socialistisk opbygning, men også gav den internationale kontrarevolution mulighed for at rydde den af vejen. Den blev styret fra Washington og Bonn, og den daværende pave havde sin andel i den ligesom Gorbatsjov.

Minimal varianten

Men selvfølgelig går historien videre. Som det ser ud nu, vil der inden for overskuelig tid netop i Skandinavien og Forbundsrepublikken Tyskland eksistere en borgerlig minimalvariant af velfærdsstaten: den vil indeholde netop så meget, som vi kan tilkæmpe os, men ikke mere end det ubetinget nødvendige for den kapitalistiske udnyttelse af arbejdskraften under de ændrede betingelser. "En tilfreds arbejdskraft er mere produktiv", "næstekærlighed skal kunne betale sig" – det ved kapitalen i vores lande særdeles godt.

Ved siden af undertrykkelse og umyndiggørelse udvikler de herskende også stadig nye varianter af kompromiser mellem kapital og arbejde. En borgerlig minimal variant vil dog også være afhængig af, hvor meget monopolkapitalen i vores lande er i stand til at udnytte landene i den såkaldte tredje verden og deres arbejdende kvinder og mænd.

Socialpolitik forvitrer

I den neolibérale variant af velfærdsstaten vil der altså findes glidende overgange og forskelle fra land til land; stadig mere privatiseret social tryghed for dem, som har råd til det, og transsprøvning og "hjælp til selvhjælp", som det kynisk kaldes, til de andre. Dertil kommer en minimal og basal overlevelsessikkerhed fra statens side til dem, der "ikke er brug for mere". Socialpolitik vil forvitre til arbejdstvang på stadig ringere vilkår. Antallet af ramte vil vokse.

Socialdemokratiske illusioner

Til trods for alt dette findes der en mængde illusioner om en velfærdsstat under den nuværende kapitalisme. De fremføres i øvrigt ret stærkt af SAMAK, de nordeuropæiske socialdemokratiske partiers og faglige hovedorganisationers samarbejdsorganisation, bl.a. i dens fælleserklæring fra januar i år, ifølge hvilken man frem til

2014 vil forelægge et fælles koncept om "at tilpasse den nordiske model til nye udfordringer". Basis skal være det fortsatte samarbejde mellem arbejdsgiverorganisationerne, fagforeningerne og staten. Videnskab og uddannelsessystem skal inddrages for at styrke "erhvervslivets" position i verden. Der indgår ligeledes krav om at modvirke yderligere løntab og den voksende ulighed i samfundet. (www.dn.se/debatt/nu-kraver-den-nordiska-modellen-nya-losningar).

Det er også Socialdemokratiets og fagforbundsledelsens strategi i Tyskland. Vi må altså slås mod ikke blot de borgerliges, men også mod socialdemokraternes illusioner og praksis med hensyn til en "reform" af velfærdsstaten, men samtidig må vi støtte alt, som forbedrer lønmodtagernes situation.

Aktiv modstand

Frem for alt må vi inden for Europas rammer deltage i organiseringen af aktiv modstand mod den neoliberale "ombygning af velfærdsstaten. Solidaritet med bl.a. det græske folk er påkrævet. Hos os selv gælder det politiske strejker og generalstrejke, aktioner med civil ulydighed. Ud af erfaringerne fra disse kampe vil der vokse en forståelse af, at kampen for velfærdsstaten i dag må være antikapitalistisk, hvis den skal føre til resultater, for kapitalismen eksisterer som neoliberalisme og er kun levedygtig i denne form. Ulvelovene virker også mellem banker og koncernerne indbyrdes, nationalt og internationalt. Den, som ikke kan stå sig i konkurrencen om de laveste "arbejdsomkostninger" og det højeste afkast, bliver tilintetgjort.

Hvert eneste krav fra vores side svækker kapitalejernes magt i kampen mod andre kapitalejere. Deraf kommer kapitalens forbitrede modstand. Tag f.eks. kravet om at beskatte de superrige højere, stoppe privatiseringerne, trænge lavtlønnssektoren og utrygge arbejdsforhold tilbage, forlange lige løn for lige arbejde og sikre

opsigelses-beskyttelsen – det er alt sammen noget, som griber ind i kapitalismens grundprincip, nemlig profitmaksimeringen.

På samme måde kan begrænsning af rustningsindustrien, våbeneksporten og udplyndringen af landene i Syd indskrænke lukrative kapitalplaceringer og svække de respektive koncerner i den verdensomspændende konkurrencekamp.

Anti-kapitalistisk kamp

I kampen mod neoliberalismen handler det ikke om enkelte griske bankejere eller koncernchefer og ikke om afsporinger af eller udvækster på kapitalismen, som man simpelthen kan klippe af, så man står tilbage med "den egentlige og for alle acceptable humane kapitalisme".

Nutidens finansmarkedsdrevne kapitalisme har kun kunnet udvikle sig, fordi arbejdende mennesker har fået stadig mindre i form af løn og sociale ydelser ud af den skabte rigdom. Graden af kapitalistisk udbytning er blevet stadig højere, og derigennem er der blevet ophobet en stor spekulationsformue, med hvilken nogle få nu bestemmer over stadig flere menneskers og staters livsvilkår.

Det er kapitalismen selv, heri indbefattet dens velfærdsstat, som har frembragt denne rovdyrkapitalisme, og som nu uafbrudt reproducerer den på ny. Derfor må kampen mod neoliberalismen være antikapitalistisk.

Det er anden del af svaret på vores udgangsspørgsmål.

Revolutionær proces

Arbejderne, både kvinder og mænd, funktionærer og mellemlag, vil i den aktuelle modstand vinde den erfaring til gavn for deres

interesser, at de selv må omstyrte de kapitalistiske ejendomsforhold, hvis de vil have en velfærdsstat. I dag må modstandskampen mod ødelæggelsen af velfærdsstaten helt bevidst føres som begyndelsen på og en bestanddel af en revolutionær proces, der fører til en omdannelse af denne menneskefjendske samfundsorden. Selv mindre forbedringer og varige reformer kan man kun aftvinge den, imens og i og med at man arbejder for at afskaffe den.

Efter min opfattelse eksisterer der altså ingen modsætning mellem reform og revolution. Derimod er reformismen som samfunds-koncept, der vil tilpasse kapitalismen til ændrede vilkår – endda i arbejdstagernes interesse – mere udsigtsløs end nogensinde. Tværtimod bliver den hele tiden reformeret i kapitalens interesse. Ordet "reform" har jo i henseende til det faktiske klassestyrkeforhold mistet sin positive betydning for arbejderbevægelsen.

Hvis arbejderbevægelsen i sin daglige kamp ikke mere holder fast ved et socialistisk samfund som mål, accepterer den kapitalismen. Den udleverer sig til kapitalismen.

Det styrker dennes magt-position.

Netop nu, hvor kapitalismen åbenbarer hele sin menneskeforagt, må vi igen ud af defensiven og vise i indsatsen for de undertryktes daglige livsinteresser, hvordan alt hænger sammen med overvindelsen af de kapitalistiske ejendomsforhold til den magtgivende kapital.

Jeg ønsker optagelse i Kommunistisk Parti i Danmark

Navn:

Adresse:

Postnr./by:

Sendes til:

Kommunistisk Parti i Danmark, Frederikssundsvej 82 st., 2400 København NV.

E-mail: kpид@kommunisterne.dk – Hjemmeside: www.kommunisterne.dk

Jeg ønsker at tegne abonnement på *KOMMUNIST*

1/1 år (275 kr.)

1/2 år (165 kr.)

Unge under uddannelse: 50 kr. for et halvt år

Navn:

Adresse:

Postnr./by:

Sendes til:

Kommunistisk Parti i Danmark, Frederikssundsvej 82 st., 2400 København NV.

E-mail: kpид@kommunisterne.dk – Hjemmeside: www.kommunisterne.dk

Kommunistisk Parti i Danmark

Frederikssundsvej 82
2400 København NV
Tlf. 38 88 28 33

www.kommunisterne.dk
kpid@kommunisterne.dk